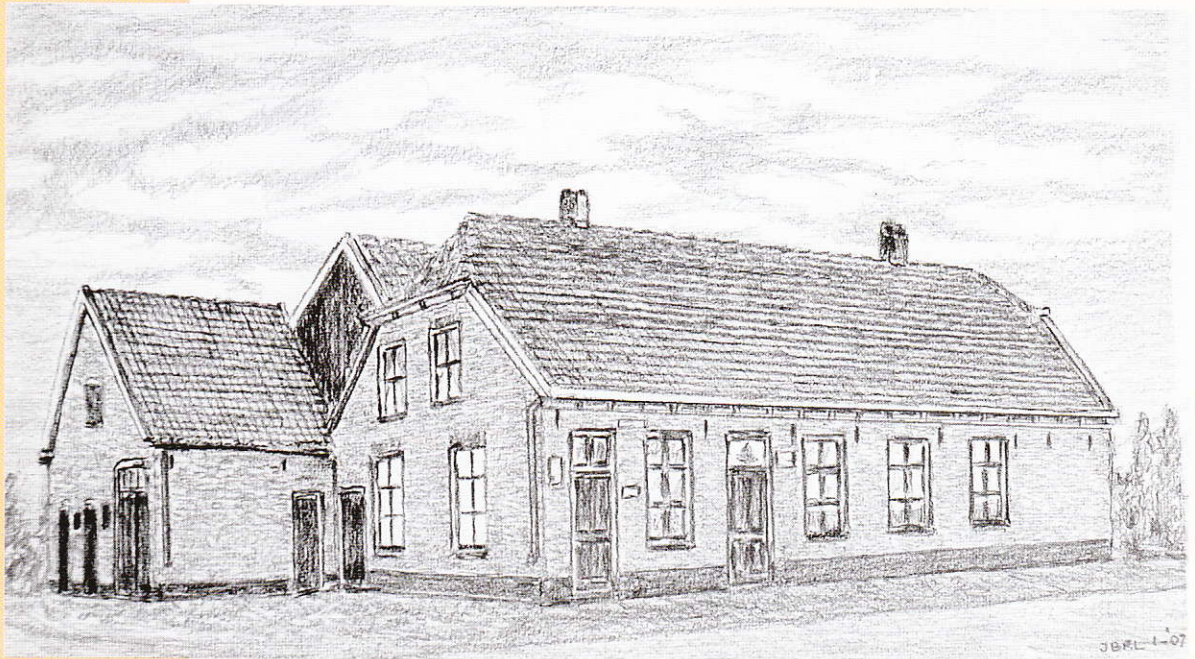

BOORN en BOERSCHOP

Periodiek Heemkundevereniging Bussemakerhuis Borne

Met artikelen over historie, recht en volkskunde,
in het bijzonder van
de gemeente Borne en omgeving

Zenderen

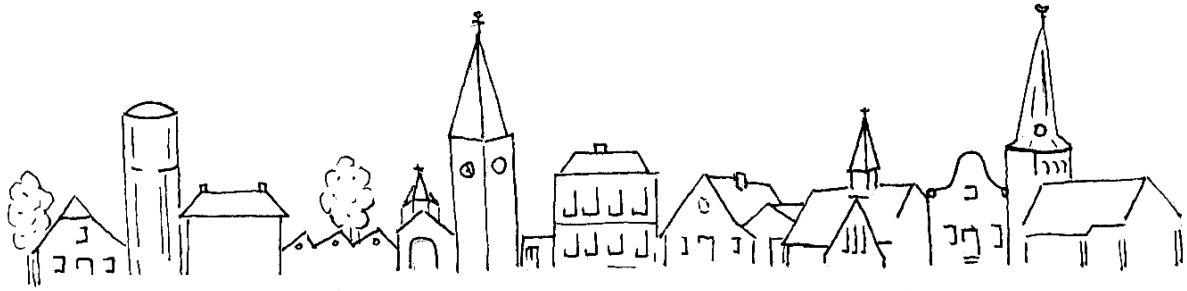
Hertme

Bornerbroek

Borne

**Jaargang 17,
2007**

BOORN en BOERSCHOP

Jaargang 17, no. 2, november 2007

Verschijnt 2 maal per jaar

Inhoud		33
Colofon		34
Van de redactie		35
In memoriam Henk Temmink		36
Uit het aantekenboekje van pastoor Lammerinck-2	Jan Deckwitz	37
Ongedoopte kinderen	Berend Jager	42
Herfst en winter rond de Meijershof	Gé Nijkamp	45
Open monumentendag 2007	Henk Westerik	48
Verdwenen molens-1	Anja Tanke	49
Op zoek naar.....	Jan Deckwitz	54
Oet 't nerige leawen van Jan Hendrik Kwast	Johan Kwast	55
Proces Bussemaker contra Helmig-2	Gerard Nijhuis	58
De gebroken schaapherder.... (ooit gebeurd in Borne)	Gé Nijkamp	61
Boekennieuws	Jan Deckwitz	62
Van de bestuurstafel		63
Nog leverbare uitgaven		64

Periodiek Heemkundevereniging Bussemakerhuis Borne

Redactie	R. Blödtner-Leushuis, J.F. Deckwitz, H. Hassink, B. Jager, A.J.G. Linthorst-Gruppen, A. Tanke, H. Temmink.
Redactieadres	Blauwgras 68, 7623 GL Borne, Tel. 074 266 59 92 Email: deckwitz@home.nl
Ondersteuning	J.J. Grootenboer, J.B.F. Leuverink
Inzenden kopij	Aan het redactieadres. Het auteursrecht van de artikelen blijft berusten bij de afzonderlijke auteurs. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten, te splitsen of te redigeren.
Losse nummers	€ 3,00 (porto € 2,00)
Verspreiding	Via de boekhandels Bruna en Ten Voorde, het Bussemakerhuis en de penningmeester van de Heemkundevereniging, allen te Borne.
Abonnement	Inbegrepen bij het lidmaatschap van de Heemkundevereniging.
Lidmaatschap	Persoonlijk lidmaatschap € 15,00 per jaar; gezinslidmaatschap (2 personen per gezin) € 20,00 per jaar.
Bank	RABO-bank Borne, rek.nr. 14.56.37.409.
Giro	115.75.24 t.n.v. Penningmeester Heemkundevereniging Bussemakerhuis.

De Heemkundevereniging Bussemakerhuis heeft als doel het opwekken van belangstelling voor prehistorie, historie, recht en volkskunde, in het bijzonder van de gemeente Borne en omgeving.

Bestuur: 2007 (eventuele tussentijdse mutaties worden in *Van de bestuurstafel* medegedeeld)

J.F.M. Hassels Mönning (vz.)	Watertorenstraat 14	7622 EG	Borne	266 15 81
A. Mulders-Gordijn (beoogd secr.)	Meijlingsgaarde 1	7622 HC	Borne	266 36 67
H.J.M. Westerik (penn.mr.)	Doddegras 11	7623 DK	Borne	266 27 40
H.J. Oude Aarninkhof (lid)	Erve Escher 3	7625 NG	Zenderen	266 27 67
G.J.M. ter Beke (lid)	De Reimer 1	7625 PT	Zenderen	266 31 68
R. Blödtner-Leushuis (lid)	Cor Hilbrinkstraat 56	7622 EW	Borne	266 89 08
G.H. Smoors (lid)	Wensinkstraat 45	7622 KR	Borne	266 50 48
H.A.M. Woolderink (lid)	Stroom Eschlaan 75	7623 CW	Borne	266 37 44

Overname van de inhoud van dit blad, of delen daaruit, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de Redactie.

Deze uitgave werd mogelijk gemaakt door onze adverteerders.

VAN DE REDACTIE

Voor de tweede keer in betrekkelijk korte tijd is de redactie van *Boorn en Boerschop* geconfronteerd met een pijnlijk verlies. Op 14 juli overleed Henk Temmink, die de vorig jaar overleden voorzitter en eindredacteur van ons blad Frits van Capelleveen had opgevolgd. Voor de redactie is dit opnieuw een zwaar verlies. In dit nummer vindt u een *In memoriam* met daarbij een prachtige tekening, vervaardigd door Hans Leuverink.

In dit nummer treft u weer een rijke verscheidenheid aan bijdragen aan.

Er is bijvoorbeeld een schitterende sfeertekening van Gé Nijkamp die onder andere de herinnering aan een schaatstocht beschrijft met alle 'ingrediënten' van die voorbije wereld uit zijn jeugd.

In december vorig jaar werd op het kerkhof een monument onthuld, vervaardigd door Ruurd Hallema, ter nagedachtenis van de zogenoemde ongedoopte kinderen. Niet alleen Borne heeft zo'n monument; het komt op vele kerkhoven in Twente voor. Maar dat in Borne onderscheidt zich op heel bijzondere wijze. U kunt daar alles over lezen in het artikel *Ongedoopte kinderen*.

Het aantekenboek van pastoor Lammerinck uit Hertme, levend in de achttiende eeuw, levert een interessant verhaal op over de verhouding tussen de katholieken en de overheid, waarbij de belevenissen van twee jonge vrouwen uit Zenderen uitvoerig uit de doeken worden gedaan. Verrassend en in feite schokkend. Het is de moeite waard ook kennis te nemen van de schitterende website van de heemkundegroep uit Hertme (www.heemkundegroephertme.nl) waarin de beide vrouwen eveneens ter sprake worden gebracht maar vanuit een ander perspectief.

Gerard Nijhuis komt in dit nummer opnieuw met een boeiende historische bijdrage over juridisch geharrewar tussen twee Bornse kopstukken.

Het is dit jaar molenjaar. Dus wordt er in dit nummer aandacht besteed aan twee van de vier molens die Borne vroeger rijk was: de Broekmolen in Bornerbroek en de molen van Zenderen. De andere twee komen in het aprilnummer van volgend jaar aan de orde.

Er is overigens een behoorlijke een verandering op til. Vanaf volgend jaar brengen we niet twee maar drie nummers van ons blad uit, die successievelijk in april, augustus en december zullen verschijnen. Misschien een reden een beetje reclame te maken voor onze heemkundevereniging! Ook zal in de toekomst het omslag van ieder nummer een andere illustratie bevatten zodat de nummers zich duidelijker dan nu van elkaar onderscheiden.

IN MEMORIAM HENK TEMMINK (1942 – 2007)

Getekend door J.B.F. Leuverink

Op zaterdag 14 juli is Henk Temmink, één van de redactieleden van *Boorn en Boerschop*, overleden. Henk nam na het overlijden van Frits van Capelleveen de leiding van hem over, maar werd kort daarna zelf ziek.

Henk was een zeer toegewijde en trouwe medewerker binnen de redactie. 16 jaar maakte hij hier deel van uit. Hij was een man van weinig woorden, maar altijd duidelijk aanwezig en tot het laatst toe stond hij voor ons klaar, óók toen het helemaal niet goed met hem ging. Betrouwbaar was hij ook waar het ging om afspraken.

Op woensdag 18 juli hebben we, onder grote belangstelling, afscheid van hem genomen. We zullen proberen *Boorn en Boerschop* op dezelfde voet voort te zetten, maar zullen hem missen!

Wij wensen zijn vrouw Janny, zijn kinderen en overige familie veel sterkte bij het verwerken van het verlies.

De redactie van Boorn en Boerschop

UIT HET AANTEKENBOEKJE VAN PASTOOR LAMMERINCK -2-

door Jan Deckwitz

Inleiding

In de vorige aflevering van *Boorn en Boerschop* is een eerste relaas gegeven uit het aantekenboekje van pastoor Lammerinck. In deze tweede aflevering gaan we in op een specifieke gebeurtenis omtrent de gezusters Hesselink uit Zenderen. Een gebeurtenis waar pastoor Lammerinck ongewild bij werd betrokken en waarvan hij een verslag deed in zijn aantekenboekje.

Als gevolg van de reformatie en na de 80-jarige oorlog (1568 – 1648) was er na het Spaans bewind in de Republiek der Nederlanden, in principe maar één kerk toegestaan, de Calvinistische kerk. Afhankelijk van de plaatselijke of regionale situatie werd het, aan het einde van de 17e-eeuw, de katholieken en de lutheranen oogluikend toegestaan een parochie te stichten en kerkdiensten te houden, zolang dat maar informeel en van buiten niet zichtbaar gebeurde. De katholieken waren tot dan ‘ondergronds’ zeer actief. Kerkdiensten werden gehouden in boerderijen of in nabij gelegen huizen, in de zogenaamde ‘schuilkerken’.

In de tijd dat het verhaal van de gezusters Hesselink speelt, was Van Heiden Hompesch drost van Twente en Salland (van 1769 tot 1786). Deze drost, een dwingeland en een echte ‘papenhater’, ging zeer formeel met zaken betreffende de katholieken om. Menig akkefietje tussen de katholieke geestelijkheid en de drost werd formeel uitgespeeld. Zo ook de gebeurtenissen met betrekking tot de gezusters Hesselink. We volgen nu de interpretatie van Pastoor Lammerinck in zijn aantekenboekje.

De gezusters Hesselink

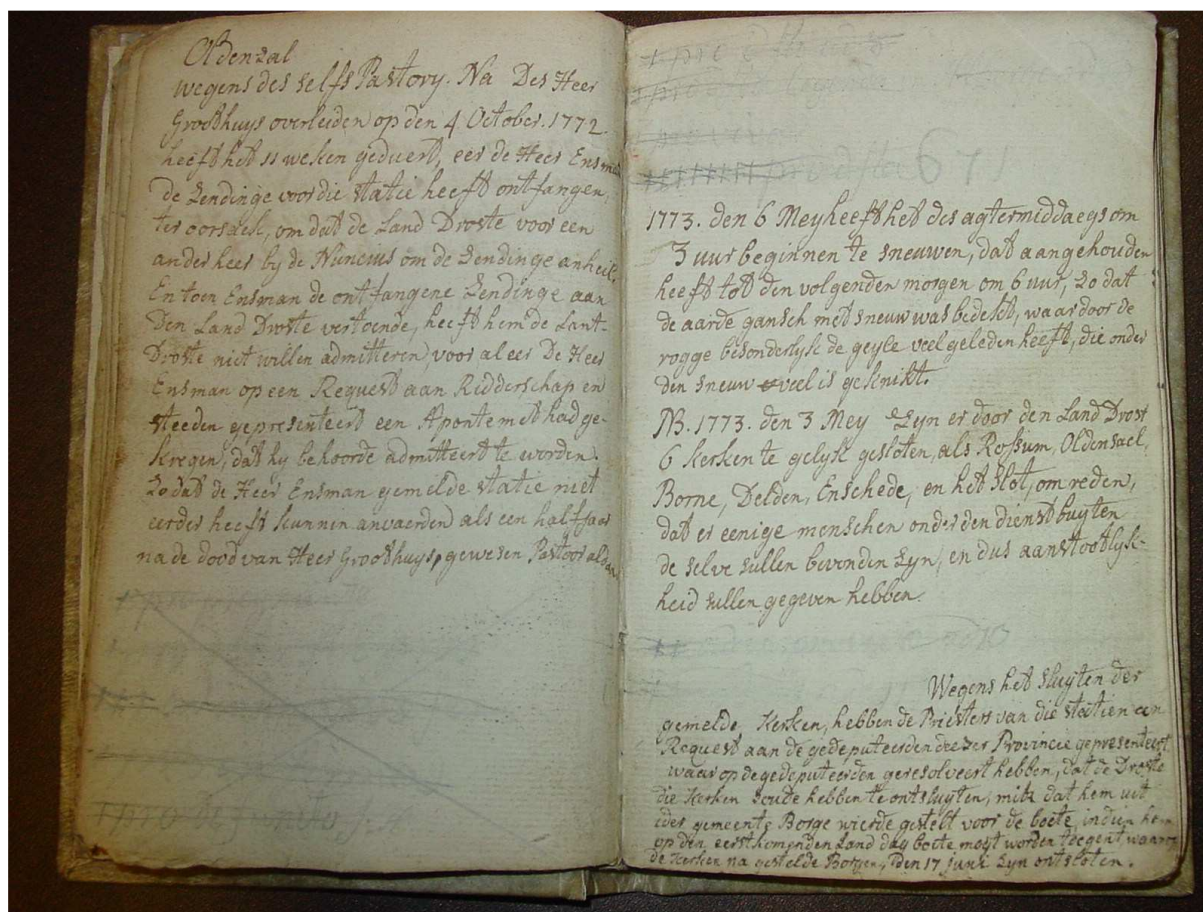
De moeder van Anna en Geertruida Hesselink ging, nadat ze weduwe was geworden, over tot het rooms-katholieke geloof. Ook de dochters wilden zich aansluiten¹.

Op de bladzijden 56 en 57 van het aantekenboekje lezen we:

In dit selve jaar (1774) zijn de minderjarige dogters van een vrouw in zenderen, die na doode van haren man het Rooms Chatolijk geloof hadde aangenomen, bij haar Reformeerde vrienden, een in de gemeente van Delden en de ander in de gemeente van Borne, van den Land Droste in kost besteed, op datse van de moeder niet souden verleid worden. Terstond daarna zijn de man in de Boornsche gemeente, die eenige van die kinder in de kost hadde, de glasen ingeslaegen, en hem eenen brief in huijs geworpen, waarin hij gedreigt wierde, dat hem wat ergers soude overkomen. Ja dat selven zijn huijs in den brand soude gestookten worden, indien hij die kinder niet gaan liet ter Kerken, waarse wilden. Dit grauwel stuk scharp ondersogt en de daders egter niet gevonden zijnde is de Roomsche Catholijke gemeente van den Land Drost gelast, om dien man zijn glaasen weder te laten maeken; het welk gewijgert zijnde is hunne kerk² gesloten tot nader Dispositie der gedeputeerden dezer Provincie, die de glaasen op lands kosten hebben laten maeken, en een premie van 100 ducaten gesteld voor degeen, die de daeder of daeders van dat feit zal aanwijzen. Niet lang

¹ Op de website van de ‘Heemkundegroep Hertme’ (www.heemkundegroepertme.nl) is de ontwikkeling van de parochie en het prachtige verhaal over de gezusters Hesselink te lezen.

² Het betreft hier de kerk op de kolk in Hertme. In Borne was geen RK-parochie en er was ook geen RK-kerk.

Bladzijden 37 en 38 van het aantekenboekje van pastoor Lammerinck

daarna zijn gemelde kinder als ook dat uit de gemeente van Delden weg gevlugt eerst in de graefschap Bentheim en daarna in het Munsterland, waarop die bijde Kerken zijn gesloten, tot dat de Roomsche gemeenten de kinderen souden weder leveren ter plaatse, waarse van dan gevlugt waren. Het vervolg zal de tijd leren.

De gemoederen over het besluit van de drost, de kinderen bij gereformeerde mensen onder te brengen, liepen blijkbaar hoog op. De voogd in Borne werd bedreigd en had veel schade aan zijn huis. De dader werd echter nooit gevonden ondanks de premie van 100 dukaten die werd uitgelooft. De drost neemt scherpe maatregelen met zijn besluit de schade te verhalen op de (Roomse) Parochie en dreigt de Kerk te sluiten. De parochie weigert de schade te betalen waarop de Drost de beslissing neemt de kerken van Hertme en Delden te sluiten. De kosten voor de schade worden uiteindelijk door de 'overheid' vergoed. De meisjes zijn dan al gevlucht naar het Munsterland in Duitsland.

Het vervolg vinden we op bladzijde 61 van het aantekenboekje:

1774. Het eene drie bovengemelde kinderen, dat uit de gemeente van Delden weg gevlugt was, gestorven zijnde in Munsterland, is de Kerk van Delden ontsloten. De andere bijde, uit de gemeente van Borne weg gevlugte kinderen, niet wedergekomen zijnde, hebben Ridderschap en Steeden in October 1774 een resolutie gevat, die in alle Roomsche Kerken

van Twent, op order van Ridderschap en Steeden, is voorgelesen, behelsende een bedreiging: indien de Roomschpriester van Borne¹ geen sorge draege, dat gemelde kinderen voor het uiteinde van dat jaar onder magt van hunne gereformeerde voogden terug keren; dat dan de Droste tegen gemelden Priester sal mogen procedereen in so ver, dat hij van plaatse worde gedemoveert (ontslagen); en zo se onverhoopt nog niet mogten wederkoomen, dat dan Ridderschap en Steeden gezind waren, met eenige andere Priesters van dat quartier op de selve wijze te handelen.

Uit deze tekst blijkt dat het aanvankelijk om drie meisjes gaat (22, 18 en 16 jaar oud). Ze worden minderjarig en onmondig geacht. Een van de meisjes (18 jaar oud), die in Delden is ondergebracht, sterft tijdens of direct na de vlucht. De kerk in Delden wordt weer geopend, de kerk in Hertme blijft gesloten. Van de priesters wordt verwacht dat ze de meisjes voor het einde van het jaar bij de gereformeerde voogden terugbrengen. Zo niet, dan zal tot sluiting van meer katholieke kerken worden overgegaan.

Op bladzijde 74 in het aantekenboekje lezen we verder:

1775. De bewuste kinder tegen den bepaalden tijd niet weder gekomen zijnde, heeft de Land Droste den Roomsch Pr van Borne² geamoveert (uit het ambt gezet), hier in bestaende, dat hij hem alle Priesterlijke functies heeft ontzeit, als ook des selfs Capellaan, dog hij heeft terstond daarna den Heer Heûs Peeze en mij geauctoorizeert, om de noodige sacramenten in die gemeente te moogen bedienen tot aan den Landdag in Maart, wanneer daar over nader soude gedisponeert worden.

In Maart de kinder nog niet wedergekomen zijnde is door den Droste aan den Heer Peeze en mij in 't besonder en aan alle Priesteren in 't gemeen verbooden, om geneshande bedienen in die gemeente meer te doen, en een Resolutie van Ridderschap en Steeden genomen, die op der selver order in alle onze Kerkhuysen is voorgelezen, behelsende een verbod voor alle Roomschr. van Twente, om aan de ingeseetenen van de Bornse gemeente geen sacramenten meer te bedienen; selfs ook niet buyten der selver gemeente met een order voor den Droste, om de saaken in dien staat te laten tot den volgenden Landdag in october 1775; en de Kerkhuysen in die gemeente gesloten te houden, behalven in geval als de kinderen mogten weder komen, want dan zal hy se moogen en moeten ontsluyten.

Hierop de kinderen door de moeder en twee mannen uyt de gemeente weder gehaalt zijnde heeft de Droste de Kerkhuysen ontsloten, en tegen al my verwagtinge aan mij alleen gepermitteert om die gemeente te moogen bedienen, tot datse van een Pastoor zal verzien mogten disponeeren. Deze permissie schriftelijk ontvangen hebbende vrijdaegs voor Paaschen 1775, ben ik er den volgende dag na toe gegaan, en doe de diensten in alle gewoonlijke Kerkhuysen, behalven in de Kapelle aan het woonhuys³ van den Pastoor, waar de Droste den daagschen dienst niet wil toe laten uit hoofde, dat: zo hij segt: de pastoor geamoveert is. Ondertuschen is met er tijd aan den jongen Heer Hommels weer toegelaten, om al te met weer openlijk misse temogen leesen.

De wedergekomene kinder zijn bij haare gereformeerde Mueje (tante) te huys, moeten mede na de gereformeerde Kerk gaan en drie maal ter weke van de gereformeerde schoolmeester te Zenderen in haar Muejenhuys in de Reformeerde religie onderweezen worden, warvoor de

¹ De RK-kerk bediende de inwoners van Hertme, Borne, Zenderen en Bornerbroek. De hier bedoelde priester was pastoor Hommels.

² De hier genoemde was pastoor Hommels in Hertme. De priesterlijke taken zijn in Hertme overgenomen door pastoor Lammerinck, de schrijver van het verhaal.

³ Hier wordt het huis bedoeld waar pastoor Hommels verbleef na zijn ontzetting, op erve Bartelink.

moeder wekelijks 15.st. aan hem geven moet. Wat volgen zal, moet de volgende Landdag leeren.

De meisjes zijn in maart 1775 nog niet terug, de drost sluit alle kerken en de priesters mogen hun functie (toedienen van de sacramenten) niet meer uitoefenen.

Nadat de meisjes door hun moeder zijn teruggehaald, zijn ze ondergebracht bij een tante. Ze worden verplicht godsdienstonderwijs te volgen in de gereformeerde religie. De moeder mag de kosten, 15 stuivers per week, hiervoor dragen.

Op bladzijden 82 en 83 vinden we de volgende mededeling:

Aangaande de bewuste minderjarige kinderen, is op den Landdag verstaen, datse voortaan bij goede reformeerde menschen moogen dienen en kost en loon verdienen, zodat de moeder van toen af ontslagen is van kostgelt te moeten betaalen, het welkse tot daar toe heeft doen moeten. Hier op heeft de Land Droste selven, die meisjes in zijn dienst genomen, waar van het oudste in het 23. en het jongste in het 17 jaar was.

De drost neemt het heft in eigen hand door de kinderen in zijn woonhuis in Ootmarsum onder te brengen. Hier worden ze als dienstmeisje ingezet. Ze verblijven hier bijna drie jaar; in 1778 vluchten ze weer naar Duitsland.

We lezen nu verder op bladzijde 131 en 132:

19 Januari 1778 de Kerk gesloten wegens het weder weg vlugten buytenlands der 2 minderjarige meisjes op het erve Hesselinck geboren, hebben ze ten tijde van hare vlugt bij den Heer Lant Droste in dienst gestaen. als ook de Kerk van Ootmarsen en dat wel voor zo lang tot dat wij bijden die meisjes weder in Drost ampt sullen besorgt hebben. Warop wij terstond een bode in Munsterlant gesonden hebben om te zoeken. Die se ook eindelijk gevonden heeft het 1 in Alsteede en het andere in Ahaus, hiervan verwittigt zijnde, zijn ik en de Kapellaen van Ootmarschen daarna toe gereist, om se weder te halen, het welk ons niet mogelijk geweest is. Om egter blijken van devosy te toonen hebben wij van daar gerigtelijke attestaties mede gebrogt, dat wij gedaen hebben wat in onse vermogen geweest is, om se te reduceren en die aan den Heer Land Droste vertoont, maar sonder vrugt. Waarna wij een request aan den Bisschop van Munster gepresenteert hebben versoekende, datse met geweld mogten uitgelevert worden, waar op die Regeringe een geslotenen brief aan den Heer Land-Droste gezonden heeft. Wij hebben met een 2de Request van die selve Regeringe versogt, datse mogten uitgelevert worden, om datse nog onmondig en minderjarig zijnde onder het opsigt van hare Voogden konden gestelt worden met een bijgevoegde schriftelijke verklaringe van den Heer Land-Droste dat haar geen leed soude geschieden, datse, wat hem aanging, wel mogten beleven wat geloof zij wilden en ook wel terstond weder mogten weggaan als zij hier maar voor een gequalificeerd persoen verteld hadden van Roomsche Catholijk te willen blijven. Het welk ons afgeslagen is om reden datse geen onmondige kinderen meer waren, gelijk de Droste wilde, maar reeds over hare personen en dien volgens geen voogden meer nodig hadde. Wij hebben ons door een Request met alle dese blijken van devois tot Ridderschap en Steden gewend versoekende om ontslag, maar een Resolutie van daar gekregen, dat in ons versoen niet kon treden worden voor en alleer de weggevlugte personen soudon weder gekeert zijn, met verzekeringe dat haar in hare personen geen leet soude geschieden en geen de minste moeilijkheid soude aangedaen worden.

Als de meisjes weer gevlucht zijn, wordt prompt de RK-kerk in Zenderen (Hertme) gesloten, maar ook de RK-kerk in Ootmarsum gaat dicht op last van de drost omdat de jonge vrouwen daar bij hem in dienst waren. De pastoor laat hen zoeken door een afgezant die ze in Alsteede en Ahaus terugvindt. De pastoor van Zenderen en de kapelaan van Ootmarsum bezoeken de meisjes en proberen hen over te halen terug te keren naar Ootmarsum, echter zonder resultaat. Na bemiddeling van de bisschop van Munster willen ze wel meegaan op voorwaarde dat ze niet nogmaals bestraft worden door de landdrost. Dit willen ze schriftelijk bevestigd hebben (door Ridderschap en Steden). Ze zijn mondig en kunnen wel voor zichzelf beslissen in welk geloof ze willen verder gaan. De drost gaat hiermee akkoord.

Het vervolg lezen we op bladzijde 137 van zijn aantekenboekje:

De Capellaen van Ootmarsen en ik zijn hier op in eigen personen na Munster gerijst, versoekende so mondelijk als bij Request van die Regeringe, dat se (de jonge vrouwen) ons op die versekeringe mogten uitgegeven worden, maar kregen een wijdlopige schriftelijke verklaringe, waar in zij de geweldige uitgave om voor gemelde redenen bleven wijgeren die wij vans gelijken met een Request aan R. en Steden gepresenteert hebben, waarop R. en St. een Capellaen van Zwolle in hunne vergaderinge hebben roepen laten, en hem gezonden na de gemelde personen om ze te doen wederkeren met volle belofte: dat haar niet alleen geen leed geschieden soude, maar datse ook wel, na de gemelde verklaringe gedaen te hebben, aanstonds weder mogt gaan waarse wilden, op deze belofte zijn se met den Capellaen van Zwolle en van Ootmarsen terug gekeert den 12 en 13 april een voor een hebben gemelde verklaringe gedaen voor de Heer Cramer te Delden Landschrijver en zijn volgens belofte behandelt, dus zijn de beide Kerken weder geopend den 12 April 1778.

Omdat de meisjes in het 'buitenland' waren was een verzoek van de Nederlandse overheid nodig om hen te laten terugkeren. Pastoor Lammerinck en de kapelaan van Ootmarsum reizen naar Munster met de verklaring uit Nederland. Ridderschap en Steeden in Zwolle laten een onderzoek instellen naar hun toestand. Een kapelaan uit Zwolle haalt hen over terug te keren. De zaak wordt formeel afgehandeld door de 'landschrijver' (notaris) en ze keren terug. Over de zaak wordt ook door de landdrost niet meer gerept.

Vergelijken we nu het relaas op de website van de Heemkundegroep Hertme met het verhaal in het aantekenboekje van pastoor Lammerinck dan kun je constateren dat de persoonlijke benadering van de pastoor aan het geheel een bijzondere lading geeft. Enerzijds leeft hij mee met de wederwaardigheden van de jonge vrouwen, anderzijds zet hij zich af tegen de (gereformeerde) overheid die zich zo intolerant opstelt tegenover de roomse gemeenschap. Een prachtige aanvulling, nietwaar?!

Rieke leu's dochters en arme leu's kalver, komt rap an de man.
--

ONGEDOOPTE KINDEREN

door Berend Jager

Op 28 december 2006 werd op de Gemeentelijke Begraafplaats in Borne een bijzondere plastic onthuld: een bronzen beeld, een man en een vrouw voorstellend, die elkaar troostend omarmen. De Twentsche Courant/Tubantia besteedde in de krant van 29 december 2006 uitgebreid aandacht aan de onthulling van dit monument. Het was in opdracht van de uitvaartvereniging Sint-Barbara vervaardigd door de Bornse kunstenaar Ruurd Hallema. Het monument is een hommage aan de zo lang in het verdomhoekje geplaatste ongedoopte kinderen. De man en de vrouw stellen een ouderpaar voor, treurend om het verlies van hun kind.

Het monument bevindt zich op een wat verscholen plek, net achter de kapel. Niet alleen de uitbeelding van de ouders, maar ook de tekst van een gedicht weergegeven op de platte steen waarop het beeldje staat, zijn geladen van emotie.

Voorbeeld

Het allereerste monument in Twente ter nagedachtenis van ongedoopte kinderen bevindt zich in Reutum. Daar werd op 2 juli 2000 op initiatief van de Tubbergse pastor Kerkhof-Jonkman een zwerfkei onthuld waarop een tekst staat uit psalm 71: *Van de moederschoot af was ik veilig bij u*. De symboliek ervan is duidelijk: de ongedoopte kinderen waren als zwerfkeien, nergens bijhorend, verloren in het land. Het Reutumse initiatief vond in onze regio uitgebreid navolging. Inmiddels vindt men monumenten op kerkhoven in Ootmarsum, Hengelo, Vasse, Albergen, Zenderen, Weerselo, Rossum, Deurningen en Delden. En daarmee is de lijst vermoedelijk nog niet compleet. De meeste monumenten zijn eenvoudig van opzet; ze zijn vrijwel allemaal uitgegaan van het ‘perspectief’ van een eerherstel aan de ongedoopte kinderen.

Ruwe vorm

Het kunstwerk in Borne gaat niet uit van het ongedoopte kind, maar accentueert het verdriet van de ouders. De kunstenaar heeft voor zijn object een realisatievorm gekozen die nogal afwijkt van wat hij normaal vervaardigt. De plasticen van Hallema zijn over het algemeen zorgvuldig afgewerkt, maar in dit geval heeft hij ervoor gekozen de vorm vrij ruw te laten. Het hoofd van de vrouw, meer gesuggereerd dan scherp uitgebeeld, gaat verscholen tegen de borst van de man. Het hoofd van de man is licht gebogen; hij heeft zijn armen om haar heen geslagen. De rest van het lichaam en de kleding worden meer gesuggereerd dan weergegeven. Juist door deze ruwe vorm wordt de bittere emotie van de twee figuren versterkt; door het verlies van hun kind, dat ook nog in ongewijde aarde begraven ligt, is de harmonie in het leven verstoord. De kunstenaar geeft dit op overtuigende wijze weer.

Het gedicht, vervaardigd door Hans Wools, secretaris van het bestuur van de uitvaartvereniging Sint Barbara, is eveneens sterk emotioneel geladen.

'Troost'

De tekst ervan luidt:

*Waar eens een kind werd toevertrouwd aan ongewijde aarde
ondraaglijk en verstild verdriet:
begraven zonder waarde,
staat nu een monument voor 't ongedoopte kind
dat nooit een toekomst kreeg
maar stil werd weggestopt in een verlaten hoek
waar tranen vloeiden en eenieder zweeg.*

Voorgeborchte

Volgens de katholieke traditie zou de ziel van het ongedoopte vroeg gestorven kind in het voorgeborchte verkeren, een weliswaar zalig oord, maar toch nog net geen hemel. De in 593 door paus Gregorius de Grote ingestelde regel dat deze kinderen niet in gewijde aarde mochten worden begraven omdat ze niet vrij zijn van de erfzonde, werd op 21 april 2007 door paus Benedictus XVI nietig verklaard. Daarmee werd het voorgeborchte 'opgeheven' als zijnde in strijd met de universele liefde van God, die immers niet geneigd zal zijn een ziel te discrimineren.

Tradities

In zijn interessante standaardwerk over de geschiedenis van de 'laatste eer' *Thanatos* besteedt de Enschedese funerair deskundige H.L. Kok ruim aandacht aan de ongedoopte kinderen. Vaak werden doodgeboren kinderen in foetushouding in potten begraven. In sommige streken geloofde men dat de ziel van het gestorven kind in de buurt van zijn rustplaats rondzwierf en afwachtte tot de moeder opnieuw zwanger werd, waarna ze zich met de vrucht verenigde. In moerassige streken huldigde men vaak de opvatting dat de zielen van de kinderen als dwaallichtjes boven de moerassen zweefden.

Het kind werd bij voorkeur 's avonds begraven, alsof men zich schaamde voor het feit dat het niet gedoopt was. Het werd meestal begraven in de zogenoemde limbus infantium, een strook grond dat tegen de gewijde aarde aanlag. Dit wordt expliciet uitgedrukt in het kunstwerk van de Hengelose kunstenaar Pier van Dijk, dat zich in Delden bij de Oude Blasiuskerk bevindt.

Gruis

Dat kunstwerk bestaat uit een platte steen, die deels onder de muur die de kerk omringt, is geschoven, waarmee als het ware wordt aangegeven dat de ziel van het ongedoopte kind 'hunkert' naar een plek in de gewijde aarde.

Ligt in het kunstwerk van Hallema in Borne het accent op het verdriet van de ouders, in het kunstwerk van Van Dijk ligt, zoals in de meeste monumenten in Twente die aan dit onderwerp gewijd zijn, het accent op de nietigheid en 'waardeloosheid' van het jong gestorven kind. Dit blijkt uit de tekst die in de steen is gebeiteld: *Onder deze steen rust het gruis van deze tekst*. Net zoals het gruis dat ontstaat als men de letters uitbikt op zichzelf waardeloos is, zo is ook in de ogen van de moederkerk het lichaampje van het kind niet goed genoeg om in gewijde aarde te worden begraven; het is in feite zonder waarde.

Het is heel jammer dat men bij het Deldense object geen kleine toelichtende maquette heeft geplaatst, want voor de beschouwer die niet op de hoogte is met het doel van de platte steen, is de tekst van Van Dijk nogal cryptisch.

Het laat zich aanzien, gezien de actualiteit van het onderwerp, dat op nog meer plaatsen in Twente op de kerkhoven een monument voor het ongedoopte kind zal worden geplaatst.

'Onder deze steen rust het gruis van deze tekst'

Literatuur:

Twentsche Courant Tubantia, 29 december 2006

H.L. Kok, Thanatos, De geschiedenis van de laatste eer, Heeswijk 2005

Artikelen op internet

Gesprek met pastor Kerkhof-Jonkman

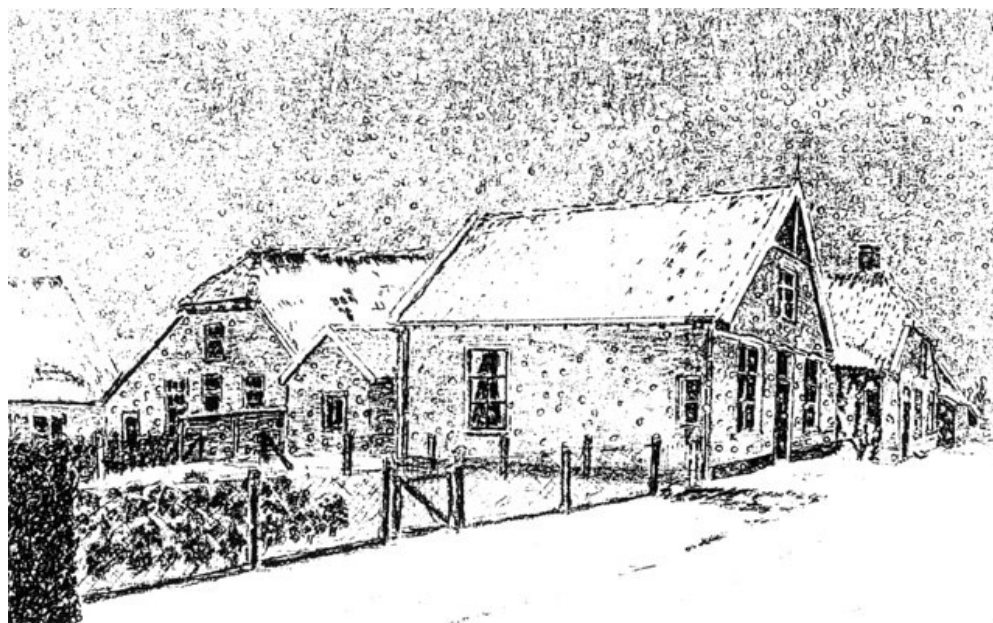
HERFST EN WINTER ROND DE MELJERSHOF

Een jeugdherinnering

door Gé Nijkamp

Als vroeger de 'Boornse Kearms' was afgelopen, leek het of de zomer voorgoed voorbij was en de herfst zijn intrede had gedaan. Rond ons dorp lagen dan de akkers er kaal en verlaten bij en geleidelijk verdween ook het vee uit de weilanden naar de warme stal.

Maar in die tijd gebeurde het ook dat een stoomketel op wielen van het ene naar het andere boerenerf trok: 'n tuffelstomer! Er waren enkele grote gaarketels bij, waarin de aardappels tot veevoer werden gestoomd door deze tonnen met een slang te verbinden met de stoomketel op het onderstel. Deze maakte op ons indruk door de grote schoorsteenpijp; zó groot dat hij wel van de stoomboot van Sinterklaas kon zijn. Tijdens de rit naar de volgende boerderij werd hij horizontaal neergelegd en bij de volgende klant aangekomen weer overeind gezet. De zwarte rook van de briketten waarmee de ketel werd gestookt, dreef de hoogte in. Maar nog meer bijzonder was de grote klok op de ketel, die met 'n zenuwachtige wijzer de stoomdruk aangaf; een machtig mooi gezicht, vonden wij. De gestoomde aardappelen werden met ketel en al naar de opslagplaats, de voerkuil, gereden en daar omgekieperd en later toegedekt met stro en een dikke laag aarde. Wij, jongens, vonden het prachtig en spannend om ons tegoed te doen aan de halfgare aardappelen. Ze smaakten beter dan 'de tuffels 's middags op toafel'. 's Avonds lagen wij met hevige buikpijn in bed.

Winter in de Watertorenstraat

De gezellige winteravonden in de huiselijke kring zal ik nooit vergeten. Vooral de zaterdagavond als je -ouder geworden- wat langer op mocht blijven en meeluisteren naar de radio. Wam Heskes met *De gewone man* en het programma *Negen heit de klok*. Als daarna bij de KRO het *Ave Verum* had geklonken en *Wij luiden de zondag in* was beluisterd, werd het

tijd, – zelfs voor ons, grotere jongens - om naar boven te gaan. Van televisie had toen nog niemand gehoord.

*Een opname van het
radioprogramma
'Negen heit de klok'*

Rond Allerheiligen (1 november) kwamen de melkkoeien op stal, want de winter met z'n kou begon in onze jongenstijd veel vroeger dan tegenwoordig. Rond de boerderijen en huizen van onze goeie buurt - de Meijershof - hing dan niet alleen de geur van brandend hout en steenkolen uit de kachels, maar ook van vee en mest. Ik kan daar nog van genieten als ik langs een boerderij kom; dat hoort nu eenmaal bij het boerenleven. Als jongen, levend tussen de boerderijen, was je daar al vroeg vertrouwd mee; je zag met regelmaat een koe kalven en jonge biggetjes tevoorschijn komen. Niet alleen bij de 'echte' boeren als de 'Mösselboer' (Hassels Mönning) en de Meijershof (Rientjes) had men vee, maar ook Bekkers, Mulder ('*de Knipn*'), Mees en Smit hadden (in kleinere aantallen) rood- of zwartbonten in de stal staan en bij elk lag de vertrouwde hoop knollen als veevoer voor de deur. Overal in het rond stonden 's morgens de gevulde melkbussen te wachten op de melkrijder die ze naar '*t botterfebriek*' aan de Bornebroeksestraat zou brengen. Dat gebeurde in die tijd nog met paard en wagen en vooral tijdens de opdooi als de vorst de wegen onbegaanbaar maakte, was dat een moeilijke taak die toch moest gebeuren, want de melkstroom bleef doorgaan. De Meijershof die toen nog niet beklinderd was, veranderde dan van een vriendelijk met sintels bedekt plein, waar tijdens de mooie zomeravonden gevoetbald of met oude fietsen '*gespeedwayd*' werd, in een modderbaan waardoor de wagenwielen diepe karrensporen trokken. Wie er dan te voet door moest, ging bijna tot de enkels op de amper begaanbare plekken door de modderbrij. De vorst veranderde deze in de nacht opnieuw tot een harde korst waarover wel te lopen, maar moeilijk te rijden was.

Diezelfde lage temperatuur zorgde er ook voor dat het water in de omtrek met een ijslaag werd bedekt en als de vrieskou langere tijd aanhield, kon er geschaatst worden. Dat heeft iedereen uit onze buurt geleerd op de '*viskeriej*' van de Meijershof aan de overzijde van de rondweg waar men nu – tot verdriet van de velen die deze ijspret hebben meegemaakt – huizen van de Borne Maten aan het bouwen is. De kleine plas, waar een eilandje in lag met daarop een eenzame wilgenboom, is al lang verdwenen, maar de herinnering blijft. Ook de

herinnering aan die gedenkwaardige decemberavond, vlak vóór de Kerst, toen er iets gebeurde dat bijna fataal had kunnen zijn voor enkelen onder ons, Bornse jongens. Sommigen werkten al. Dat gebeurde soms al jong als je niet meer naar school wilde. Anderen fietsten elke dag naar Hengelo om daar onderwijs te volgen. Dat hield in dat je overdag geen tijd had om te schaatsen en dus moest dat in de vroege winteravond gebeuren. Dan werd er gauw wat eten naar binnen geslagen en gingen we rap naar de *Hertmense beek*. Volgens de kaarten heet

die nu *Deurningerbeek*, maar wij blijven nog altijd de eerste naam gebruiken. Hoewel het dan al donker was geworden, kon je door het oplichtende ijs goed zien waar je reed; alleen barsten in het ijs waren verraderlijk en als je onder de bruggen doorging was het oppassen: op tijd bukken én opletten of het ijs daar betrouwbaar was. Zonder problemen waren we met de wind in de rug al dicht bij Deurningen gekomen, toen de ramp zich voltrok. . . .

Een oud boertje dat langs de beek woonde had voor zijn eenden en ganzen een groot wak in het ijs van de beek gemaakt, waarop zich die avond al weer een dun vliesje ijs had gevormd. De voortrazende groep had dit te laat door en één voor één verdwenen we in het ijsskoude water. We hadden geluk bij dit ongeluk, want de man had het gat zo groot gemaakt dat er niemand onder het ijs schoot. Even later stonden we doornat en bibberend van de kou op de kant, blij dat we het er levend hadden afgebracht. Maar lang duurde die blijdschap niet, want we dreigden te bevriezen. Dichtbij, in het dorp Deurningen, zagen we verlichte ramen. Het bleek de plaatselijk bakkerij te zijn, waar die avond nog volop werd gewerkt om alle bestellingen voor de Kerst gereed te krijgen. We werden allerhartelijkst ontvangen, moesten buiten wel eerst, begrijpelijk, onze kleren uitwringen en stonden even later dampend voor de fel brandende bakkersoven wat op te drogen. Het beviel de meesten daar best; we hadden voor de schrik een vers kadetje gekregen. Toen begon 'n enkeling zich ongerust te maken over het thuisfront waar men ons vast zou missen. Daar hadden we wel begrip voor en nog niet half opgedroogd werden op de beek de schaatsen weer ondergebonden; nu voor de terugtocht. Deze vorderde na het gebeurde niet zo vlot, ook al omdat we tegen de straffe wind in moesten. We waren al tot in de omgeving van de Hemmelhorst gevorderd, toen de vermoeidheid en halfnatte kleding hun tol begonnen te eisen. Maar plots klonk over het bevroren land, meegedragen door de jakkerende windvlagen een midwinterhoorn, waarschijnlijk van de nabij gelegen boerderij Kole. Het oeroude vertrouwde geluid gaf ons vleugels om de resterende kilometers af te leggen. Het zou spoedig Kerstmis zijn, *mirweenter*.

OPEN MONUMENTENDAG 2007

door Henk Westerik

Het thema van deze monumentendag was: moderne monumenten.

Onze vereniging had een fietstocht georganiseerd. Ondanks het feit dat het zonnetje niet scheen, waren de deelnemers enthousiast. Het was een mooie tocht en men werd tijdens de fietstocht geattendeerd op bijzondere panden. In de sleur van elke dag wordt er niet op gelet in welke bouwstijl bepaalde panden zijn gebouwd en heeft men ook geen oog voor bepaalde details. Hieraan werd op de Open Monumentendag de nodige aandacht besteed. Vaak werden opmerkingen geplaatst als: *Leuk zo'n fietstocht met een goede documentatie erbij, of Nu kunnen wij onze gasten ook eens wijzen op bijzondere panden in Borne.*

Om 10.00 uur vertrok Henk Woolderink met een groep van zo'n kleine dertig personen bij erve Mösselboer. Een tweede groep onder leiding van Liduin Duivenvoorden vertrok om 13.30 uur. Daaraan deden zeven personen mee. Daarnaast is de tocht door een groot aantal personen individueel gefietst.

Start van de fietstocht bij de Meijershof

De eerste prijs van de puzzel, *Een diner voor twee* bij restaurant 't Oale Bakkershoes, is gewonnen door mevrouw A. Nijhuis. De tweede prijs, een VVV-bon ter waarde van € 10,-, door mevrouw C. Douwens.

Ook was de belangstelling voor de andere monumenten, zoals de Oude Stephanuskerk, de R.K. Stephanuskerk, het Bussemakerhuis, het Dorset Mansion House, de Synagoge, de Klopjeswoningen en de Oude Toren zeer goed te noemen. In totaal hebben enkele honderden mensen hieraan een bezoekje gebracht.

Al met al kunnen wij terugzien op een geslaagde Open Monumentendag.

Sind ik in miezolf proat, zer de man, krieg ik altied geliek!

VERDWENEN MOLENS -1-

door Anja Tanke

Dit jaar is uitgeroepen tot molenjaar omdat 600 jaar geleden, in 1407, in Alkmaar de eerste poldermolen werd gebouwd. Een mooi moment om aandacht te schenken aan de windmolens die vroeger in onze gemeente stonden. In deze *Boorn en Boerschop* kunt u lezen over de molens van Bornerbroek en Zenderen. In de volgende aflevering over de molen van IJzereef en de molen van Velthof beide in Borne.

Soorten molens

Molens werden niet alleen ingezet bij het droogmalen van meren en bij de regulering van de waterhuishouding in ons land, zij speelden ook eeuwenlang een belangrijke rol bij de industriële ontwikkeling. Zo werden ze onder meer gebruikt voor het malen van graan, het zagen van hout, het slaan van olie uit zaden en het maken van papier. In Borne stonden, naast windmolens voor het malen van graan, onder andere cichoreimolens en een houtzaagmolen.

Het ambacht molenaar

Het malen van graan was een ambachtelijke activiteit. Het vereiste vaardigheden die de korenmolenaar verwierf door jarenlange oefening in de praktijk. In vele gevallen ging het bedrijf over op de zoon van de molenaar, die tevens als leermeester optrad. Nederland kende talrijke geslachten waarin het ambacht van korenmolenaar werd voortgezet, soms tot ver in de twintigste eeuw. De molen was gepacht of eigen bezit, soms samen met een compagnon. Het bedrijf was een typisch kleinbedrijf. De molenaar werd bijgestaan door één of enkele knechts. Stond hij er alleen voor, dan werkte zijn vrouw mee. Het kleinbedrijf maakte een verregaande opsplitsing van taken niet mogelijk. De molenaar vervulde naast het malen van graan vele andere taken. Zo behoorde ook het onderhoud van de molen tot zijn werk. Kortom, hij behoorde vaardig te zijn in houtbewerking. Hamers, beitels, een zaag, een fijne houtvijl, een duimstok en enkele andere gereedschappen vond men dan ook op iedere molen. Hij deed de dingen zoveel mogelijk zelf. Alleen voor het grote herstelwerk werd de molenmaker ingeschakeld.

De molenaar haalde zijn inkomsten uit het maalloon. De hoogte daarvan verschilde van plaats tot plaats en werd soms in geld soms in natura, meestal in een percentage van het vermalen graan uitgedrukt. Het maalloon voor de molen van Velthof bedroeg rond 1897 35 cent per muddezak van 70 kilo; lijnmeel was verpakt in zakken van 50 kilo.

De molen in Zenderen

In 1899 werd aan molenaar B. ten Heggeler uit Hengelo vergunning verleend voor het oprichten van een windkorenmolen in een perceel te Zenderen aan de rijksweg van Borne naar Almelo. Onderdelen van de nieuw te bouwen molen waren afkomstig van de molen van Weggeman uit Hengelo. Ten Heggeler liet een achtkantige beltmolen bouwen.

Van de molen is het volgende bekend:

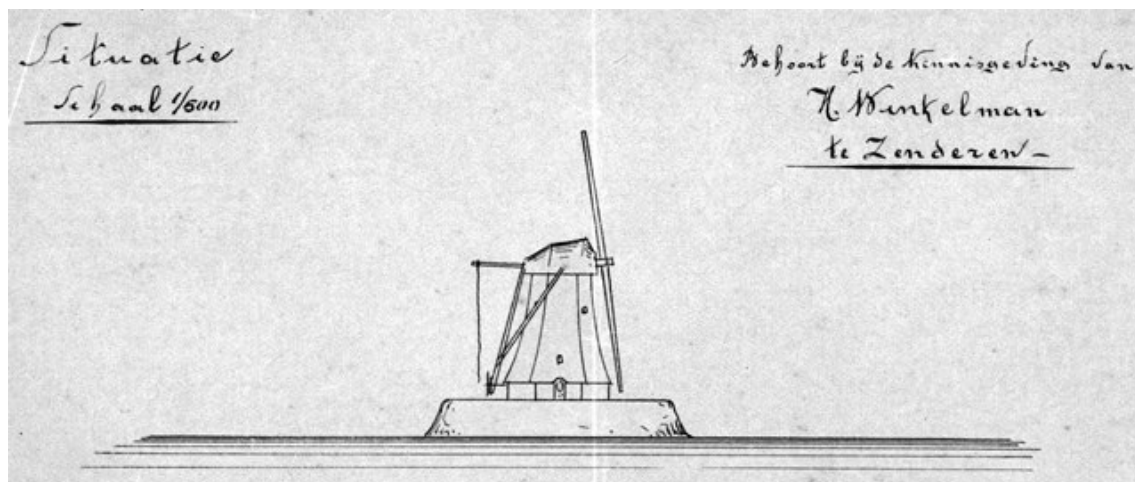
Plaats: Borne
Buurtschap: Zenderen
Ligging: Hoofdstraat
Dienst: korenmolen
Type: beltmolen
Gebouwd: 1899
Belthoogte: 2.6 m
Romp: achtkantig
Kap: hout, met riet gedekt
Wiekvorm: gestroomlijnd
Vlucht: 19.5 m
Aandrijving: 1899-1901 wind
Verdiepingen: 4
Begane grond: hoogte 2.6 m
diameter 7.75 x 7,50 m

De Zenderense molen in de jaren twintig

De zaken gingen niet goed en een jaar later werd in de Twentsche Courant geadverteerd: *op woensdag den 19 september 1900.... ten huize van den kastelein Haarhuis te Zenderen, krachtens onherroepelijk volmacht, in het openbaar verkoopen: een in 1899 nieuw opgebouwde windkorenmolen, met open terrein, groot 15 aren, 50 centiareen, zeer gunstig gelegen te Zenderen aan den straatweg Almelo-Borne.* Winkelier Gerhardus Johannes Winkelman uit Zenderen werd de nieuwe eigenaar voor een bedrag van f 4.025,--.

De molen werd zeer waarschijnlijk beheerd door Hendrikus Lambertus Johannes Winkelman, de enige zoon. In 1901 verleende het Bornse college aan H. Winkelman een vergunning voor een in steen opgetrokken machinekamer. Deze zal gebouwd worden tegen de bestaande molen. In de machinekamer werd een petroleummotor geplaatst van 12 pk voor het in beweging brengen van een maalsteen middels drijfriemen.

Bij de vergunningaanvraag voegde Winkelman deze situatietekening

Hendrikus Winkelman overleed op 8 december 1922. In het kadaster wordt vermeld dat rond 1923 de molen, pakhuis, erf en schuur eigendom waren van koffiehuishoudster Geertruida Maria Winkelman, een zus van Hendrikus. In 1925 heeft zij de molen verkocht aan de Almelosche Coöperatieve Landbouwersbank en Handelsvereniging.

Vanaf 1930 werd uitsluitend nog machinaal gemalen. Toen wilde men de wieken al verwijderen maar door tussenkomst van de Vereniging de Hollandsche Molen werden pogingen gedaan de molen in bedrijf te houden. In een interview met de directeur Have uit 1934 wordt de toestand van de molen duidelijk: *Als de wieken nog stevig vast zitten en nog niet zoo verrot zijn, dat we de kans loopen, dat ze bij de eerste de beste storm naar beneden komen, laten we ze nog zitten.*

Niet veel later is de molen verbouwd tot pakhuis. Mevrouw Van Harten schreef in één van haar uitgaven dat overgebleven gebouwen in 1973 zijn verkocht aan G.J.H. Middelkamp. De molenstenen zijn daarna gebruikt bij de restauratie van de molen in Saasveld.

De Broekmolen in Bornerbroek

Op 19 december 1798 vroegen ingezetenen van Bornerbroek aan de Representanten van het Volk toestemming voor het bouwen van een korenmolen. De ingezetenen gaven als toelichting: *dat zij wel twee uren verre hun koorn en zaad ter moole om te maalen moeten brengen, en dat bij hoog water tenminste zeer velen niet eens daar naar toe kunnen komen.* Aan Jannes Bakhuis werd toestemming verleend de molen te bouwen onder de voorwaarde dat binnen één jaar op de molen gemalen kon worden. In 1799 werd Berend Bolscher voor de

De Broekmolen op de belt

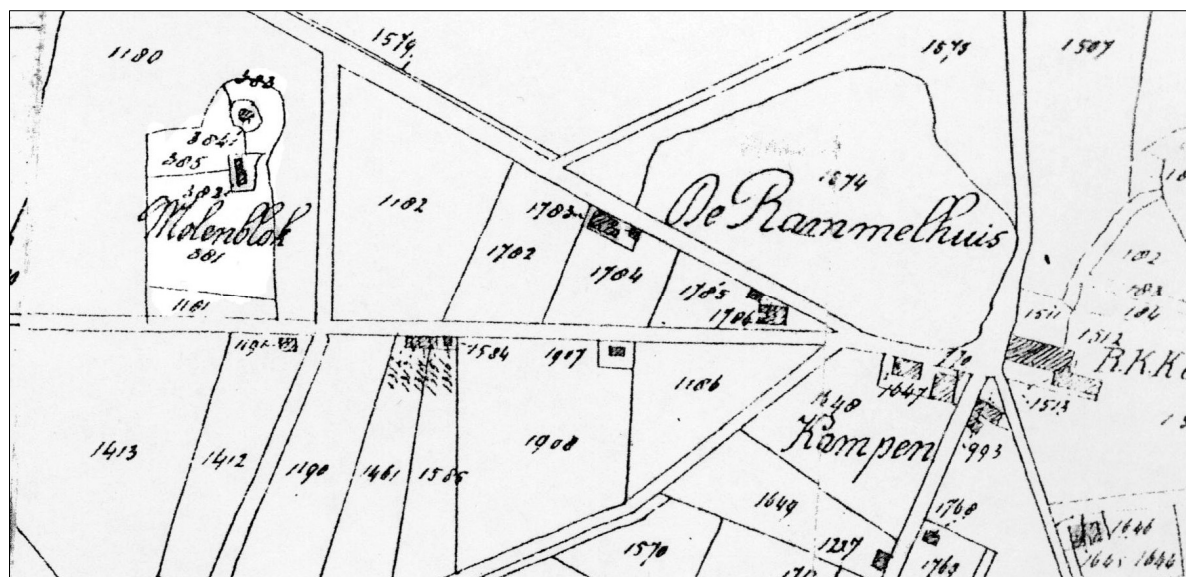
helft eigenaar. Hij vroeg een lening van f 2.000,-- aan bij het Departement van den Ouden IJssel met als onderpand de helft van de molen en het bouw- en erfrecht van het erve Bolscher. Hij nam tevens de toestemming over van Bakhuis voor het bouwen van de molen. Het andere halve eigendom berustte bij Berend Jan ter Hofste.

Ter Hofste liet de molen bouwen door Herman Bos. Het werd een houten zeskantige bovenkruier, gedekt met riet met twee 16 en 17 tiender maalstenen. De samenwerking was geen lang leven beschoren want op 11 oktober 1799 klaagde Bos voor de Bornse richter ter Hofste aan omdat hij (Bos) te weinig loon ontvangen zou hebben. Hij verdiende zomers 18 stuivers per dag, maar minder toen de dagen korter werden.

Ter Hofste verweerde zich door aan te geven dat hij bekwaam genoeg was om een behoorlijke rekening te maken, en dat had hij dan ook gedaan. De zaak werd uiteindelijk in der minne geschikt middels een navordering van loon en het leveren van sterke drank, in totaal een bedrag van f 232,--.

Aan het eind van 1799 verkochten Berent Jan ter Hofste en zijn vrouw Jenneken Averink hun halve eigendom van de in aanbouw zijnde korenmolen aan Frans Horstink. In 1801 kocht hij de andere helft van Berend Bolscher voor een bedrag van f 3.300,--. Horstink sloot in 1808 een lening af van f 3.100,-- bij Jan Arkink met als onderpand de molen op het Bornerbroek en bijstaand huis. Op 26 april 1816 passeerde voor notaris Jan Hendrik Warnaars te Almelo een overeenkomst tot lening ter hoogte van f 2.800,-- tussen Frans Horstink en Arkink. De rente bedroeg 5% te betalen op 1 mei van ieder jaar. Als onderpand voor de lening dienden *een koorn- en pelwindmolen met molenhuisje en de grond bij de molen, voorzover die reeds van het gemene veld opgesmeten is of nog opgesmeten zullen worden.*

Op 5 juli 1816 diende een rechtzaak in Almelo omdat de molen gebouwd was op markegrond. De zaak was aangespannen door Rudolf Floris Karel baron Bentink tot Schoonheten als erfmarkerichter van Zenderen en Bornerbroek. Frans Horstink, bouwman te Goor, werd veroordeeld tot het betalen van in totaal f 437, 12.

In 1832 werd in het kadaster Jan Arkink vermeld als eigenaar van molen, huis en erf:

Sectie G nr.:		Afmetingen in aren (10 m ²):
381	hooiland	48,20
382	muldershuis en erf	3,10
383	grasgrond	7,70
384	molen en erf	1,16
385	bouwland	14,10

De inschrijving in het kadaster bleek niet juist en in 1847 bij de verkoop werd dan ook gemeld: *Jan Arkink, te wiens naam deze goederen abusievelijk kadastraal bekend zijn, en*

geen bewijzen van eigendom, titels van aankomst, noch hypothecaire overschrijvingen kunnen worden opgegeven. Aangenomen wordt dat de molen na het overlijden van Frans Horstink in 1829 vanwege de hypotheekschuld is overgegaan naar Jan Arkink.

In 1847 zijn Jan Arkink en zijn vrouw overleden. De molen wordt dan eigendom van de zoon Gerrit Jan Arkink en zijn vrouw Berendina Wissink. Op 3 april 1847 passeerde voor notaris Wilmink in Borne de verkoopakte. De nieuwe eigenaar was Lambertus Mentink, molenaarsknecht uit Vaassen. Het verkoopbedrag bedroeg f 4.000,--. Van het aankoopbedrag werd f 1.000,-- betaald voor 1 november en de overige f 3.000,-- werd in lening verstrekt tegen 4% rente per jaar, te betalen jaarlijks op 1 november.

Mentink is maar kort eigenaar geweest. Op 11 januari 1851 werd geadverteerd in de Twentsche Courant: *uit de hand te koop een welbeklante windkorenpeelmolen met huis, bakkerij, gras- en heidegrond, tezamen groot 5 bunder bij L. Mentink te Bornerbroek.* Hij verkocht de molen voor een bedrag van f 3.700,-- aan Gradus Jozephus Hofland, bakker in Tubbergen. Hofland was getrouwd met Maria Arkink, dochter van Gerrit Jan Arkink en Berendina Wissink. Op 26 mei 1851 passeerde de akte van verkoop bij notaris Wilmink.

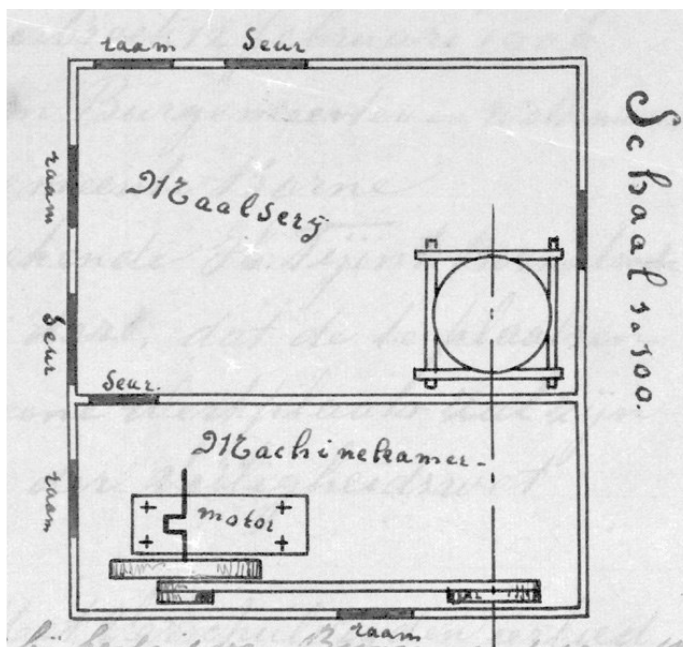
Het gezin Hofland ging niet bij de molen wonen. In december 1851 kwam Joannes Tijink er als molenaar. Zijn vrouw Janna Rijns werd in het bevolkingsregister ingeschreven als landbouwster en veehoudster. In 1894 blijkt zoon Hermannes zijn vader opgevolgd te zijn. Hij kocht dat jaar de molen van Johannes Marinus Hofland, bakker in Tubbergen.

In 1906 werd aan Tijink door het college van burgemeester en wethouders van Borne een vergunning verleend voor het plaatsen van een petroleummotor van 12 pk ten behoeve van het drijven van een maalinrigting. Deze motor met maalderij stonden niet in de molen maar in een apart gebouwtje.

Hermans dochter Gesina Maria trouwde in 1920 met Gerhardus Franciscus Braakhuis.

Samen zetten zij het bedrijf voort.

Redelijkerwijs mag verondersteld worden dat de molen steeds minder gebruikt en onderhouden werd. Rond 1930 zijn de wieken verwijderd en in 1956 volgde volledige afbraak.

Bovenaanzicht van de te bouwen maalinrigting

OP ZOEK NAAR

De redactie ontving een brief van de heer Otto J.R. Dijkstra uit Arnhem met een schoolfoto uit 1929. De heer Dijkstra schrijft: *“In een fotocollectie van mijn lang overleden ouders trof ik een foto aan die wellicht van interesse is voor u en mogelijk in ieder geval voor uw achterban”*.

Schoolfoto 2^e klas LO te Borne uit 1929 met rechts juffrouw J.E. van Heumen.

De heer Dijkstra vraagt zich nu af of er nog mensen zijn die, zijn ouders hebben gekend, waar ze in Borne hebben gewoond en of zichzelf herkennen op de foto.

Meester G(ezinus) Dijkstra, geboren in 1907, was van 1 mei 1927 tot 24 augustus 1929 in dienst van de Bornsche Schoolvereniging voor Openbaar Onderwijs. Juffrouw J(ohanna) E(lisabeth) van Heumen, geboren in 1904, was van 1 januari 1928 tot 1 oktober 1930 in dienst van dezelfde vereniging. Aan welke school zij hebben les gegeven en waar ze in Borne hebben gewoond is niet bekend.

Meester Dijkstra en juffrouw van Heumen hebben elkaar in Borne leren kennen en zijn in 1930 in Arnhem getrouwd. Later zijn ze naar Den Haag verhuisd.

Op welke school waren meester Dijkstra en juffrouw Van Heumen werkzaam?

De kinderen op de foto zijn nu ca. 80 jaar oud!

Herkent u zichzelf of herkent u anderen op de foto?

Weet u waar meester Dijkstra en juffrouw Van Heumen in Borne hebben gewoond?

De redactie zal het op prijs stellen als u dit kenbaar wilt maken.

Redactie Boorn en Boerschop, Blauwgras 68, 7623GL Borne, 074-266 59 92
of per e-mail: deckwitz@home.nl.

OET 'T NERIGE LEAWEN VAN JAN HENDRIK KWAST

door Johan Kwast

Jan Hennik is joonk wörden 5 meart 1903 op 't spilke De Hös, op 't Welveeld in Zeanderen. Hee was nummer view in ne rieg van zeuwen keender. Ziene oalders warren Gerrit Kwast en Johanna Klein Bruggink. Noa de leagere school, mos-e 'n vak leren, want zien oaldste breur zol op de boerderiej kommen. Vuureers mos-e mear ees wat bieje 't hoes methelpen en meester Thien spiekere em ok nog wat bieje. Als Jan Hennik de joaren har zol-e noar de Rieks

Het geboortehuis van Jan Hendrik Kwast

Laandbouwweenterschool in Hengel. Too hee dee opleiding achter de rugge har en ok de neudige aanvullende pepieren in 'n tuk, kon-e beginnen op 't Boornse Melkfebriek an n Ennekerdiek, dat doar pas kloar was kömmen. 't Coöperatieve geburen en 't verbeteren van de melkveepductie en de veerassen, stunnen rond de twintiger joaren van de vurige eeuw nog in de keenderschoone. Jan Hen-nik mos dat mear ees van de grond zeen te kriegen; op 't laboratorium van de melkinrichting en bieje de fokvereniging, woar al aardig wat boeren heil in zachen. En dat hef hee doan, zien hele nerige leawen laank, en hoo. Et vuuroetboerken van 'n boerenstaand, dat was em alns. Meestentieds was zien weark

ne combinatie van melkon-derzeuk boawen ('t lab) en et op 'n boer liggen. Zien wearkveeld op 'n boer, lag in Boorn en wied d'r om hen. Van halfweg Boornbrook en op Buren, tot achter Zeanderen, op 't Tusveeld, 'n Beveenkel en in 't Albeargerbrook. Heel Hettum tot an de Huzaar en vuurbiej de Kogelboer op Hengel an en

Melkfabriek aan de Ennekerdijk

alns, wat 'n betje boer was en an Boorn de melkleaweren, doar tusken in. Doar mos ie Jan Hennik zeuken. En dat gung almoal op de fiets; in dee tied heel normaal. In de beginjoaren har-e ok nog met melkmoonsteren te doen. Elken dag vroeg, tusken zes en zeuwen uur, twee boeren ofwearken (de melkbeeste dan) en 's oawens 't zölfde nog ees. Hoo plichtsgetrouw hee doar in was wil ik oeleu nich oonthoalen.

't Har nen dag en nen nach onmeunig sniejt. Met de fietse was d'r gin duurkommen an. Dan mear lopen; mear met dat weer dea-j d'r nog wal nen zet oawer van de Hös noar Buren, woar hee 's moargens vroeg wörden verwacht. Um 3 uur 's nachts, hee 't nus oet; 't moonsterkisje oonder 'n aarm en doar gung 't hen. Eagenlijk gung 't gilsnig nich, mear 't mos. Nat van

't zweet kwam-e toch op tied op Buren an. Doar was alns nog duuster en in deepe rös. 'n Boer zal wal dach hebben: slech weer, Jan Hennik kan d'r toch nich duurkommen, wiej könt nog wal 'n uur liggen.. Dat ko-j oe net begriepen! Jan Hennik höw tegen 't sloapkamerreamke en röp: Komt d'r mear oet, want ik bin d'r !

Ok har-e drok weark met 't kalverschetsen, (de kluurschakkeren in kaart brengen vuur de echtheid van 't nuchteren kälkfke), 'n sekuur weark. An 't kieske kon hee al zeen: 't kalf is van dee koo en zee hef oonder dee en dee bol wes. 't Kwam almoal bij 'n boer in 't Kalverbeukske te stoan. Bij verkoop en veekuringen ha-j dan geregistreeerde pepieren, en dat stun. De K.I. bestun nich; wal hier en doar ne stierhoolderiej ('n köppelke boeren dee te hoope vuur eure beeste ne stambookbol anheulen.) Bij ankoop van ne goo bol, meestal oet 't laand van Cuyk of oonder Deawenter en Wiehe vot, mos Jan Hennik met as roadgewer. Zo weanig meugelijk geeld oetgewen vuur ne beste bol, dat kregen de boeren alleen nich terechte. Mangs gungen zee 's oawens laat nog wierum noar de beste bol, want kwaliteit geet d'r met strieken . Mear mossen noe ok 't meeste geeld op 'n poal leggen, en kon broen dat trekken? t Gaf 'n disselen. 't Hef zich op termien wal wier oetbetaald, want in latere joaren kwam Cuyk hierhen um zich ne goo bol oet te zeuken.

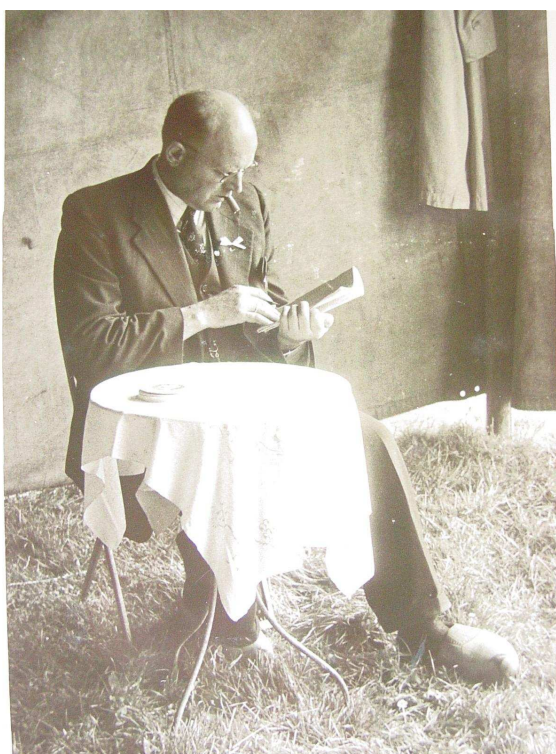
Jan Hendrik Kwast in het laboratorium

Wieders dea-e ok de vuurselectie van beeste dee in anmarking kwammen um in 't Nederlands Rundvee Stamboek op te wörden nömmen. As Kwast dee weardig achten, dan kon 'n Haag röstig kommen kuren, dan zat et wal good. Joa, Jan Hennik har d'r kiek op, vaak better as de boeren zölf. Excursies organiseren noar ne proefboerderiej heuren d'r ok bij. En nich te vergetten 'n jaarlijksen plaatselijken fokvedag. Doar konnen de boeren zich loaten zeen met 't beste dat zee in 'n stal harren stoan. Vuur Jan Hennik ne naa drokke tied, want ok dat mos hee netuurlijk ampat regelen. De vuurselectie doon, kuurmeesters anzeuken, alns bemeansen, de productiegegevens en de ofstammeling van de beeste verwearken tot 'n dik programmabook, priesen loaten maken, de algehele leading in de gaten hoolen, joa neumt et mear op. Kort en good, zoargen dat den belangrieken dag perfect verleup en doar ko-j em wal met loaten lopen. De kampioenen konnen doarnoa duur; noar de regionale keuringsdage in Maarkel, Deawenter of Ommen en nog wieder, tot in 's Hertogenbosch (de centrale – finale) an too.

Bij de zommerdag ko-j d'r röstig van oet goan dat hee vaak tot an berregoanstied hier of doar nog bij nen boer zat. Nich um te kuieren, nee 't weark mos nog of. Vekaansietied keanen-e nich, 't weark mos duurgoan. Lange dage dee, noar de völle uren dee d'r met gungen, naa zeunig wörden beloond. 't Was coöperatief en dan mos et oet de lengte of oet de breedte kommen en a-j hart vuur de zaak harren, nam ie dat. Met koffie, ne beschuut en ne goo

segaar, (mangs wal twee) kregen de boeren völ doan. Ok gaf hee cursussen an jonge boeren en boerinnen vuur 't diploma Haandmelken en nam-e aanderweggens examens of. Mear ok lesriegen an de laandbouwschool in Deelden en nen tiedlaank in Oldenzel. Op 't laboratorium, in latere joaren an de Boornerbrooksestroat, was et aaltied nog 'n eenmanszaakje. Wal kreeg-e met regelmoat hölp van volontears van de zuivelschool oet Bolsward, dee doar vuur melkdirecteur en zowat hen leren. Dee jonge keerls warren bij Jan Hennik in goo haande (één doarvan is later in Boorn nog directeur wörden en één oonderdirecteur). In de leste joaren kreeg-e d'r hölp bij en kon-e zien 'n opvolger wegwies maken

Schriewen, mooi en duudelijk, doar har-e slag van. Rekkenen bij 't maken van productieliesten vuur 't oetbetalen of 't groot oonderzoek (de laandelijke controle), dat kon-e oet de kiek. Oet 'n kop dee lange riegen getallen optellen (wal 'n moal noatellen), numts kon dat zo rap en good, as hee; doar ko-j stoat op maken, dat ko-j. Noa 'n oorlog mos d'r zo neudig ne telmesien kommen. Doar he-k nich völ met op, zea-e. Hee vertrouwen zich d'r nich met en tellen vuur de wissigheid alns oet 'n kop nog mear ees wier noa. Dat gung em aaltied nog better en rapper of. Toch kon hee ok nog tied veenden um wat an 'n greuntetuin en vruchbeume te doen en 'n groot stuk laand te bewearken, bij zien hoes an de Bieffel .

Jan Hendrik bij de veekeuring, natuurlijk met een sigaar in zijn mond.

Joaren laank zat hee in 't bestuur van de christelijke leagere school in Zeanderen en was-e secretaris van de boerenstandsorganisatie C.B.T.B.-afdeling Boorn / Zeanderen. Bij zien 40-joarig jubileum kreeg-e, naa terech, duur börgermeester van Bommel ne köninklijke onderscheiding opspeeld. Jan Hennik was d'r nog een van 'n oalen stiel. Degelijk weark leaweren; weten wa-j wilt. Kieken wat kan, mear ok doon wat möt; dat alns in good oawerlegen rechveardigheid. Hee was wies met zien 'n boerenstaand en den, gin hoar meander met em; doar ma-j wal gerös op wean.

Too-e 65 joar was nam-e ofshead. Noe kreeg-e wat meer tied vuur bij 't hoes. Mear vaak ko-j em nog op de fietse tegenkommen. In heanig tempo, op weg noar zien oaldershoes, de familie of noar de boeren waar hee in al dee joaren zovöl uren har versletten. Efkes nog heuren en in zich opnemmen hoo alns zich doar har oontwikkeld.

Tevrean umzeen in de tied; bescheiden en dankbaar vuur 't völle goods dat, met oawerleg, nerig kleaien en in godsvertrouwen, tot staand was brach. Op 23 juli 1991 is Jan Hendrik Kwast oet de tied kömnen, roem 88 joar oald.

Noe könt ieleu oeleu ofvroagen: Hoo weet ie dit al toch zo? Dan mag ik, eerdöanig en gepast greutsig zeggen: Jan Hennik, dat was mien vaa!!

PROCES BUSSEMAKER CONTRA HELMIG -2-

Geschil over een sloot in Borne in de achttiende eeuw

door Gerard A.B. Nijhuis

In het vorige artikel hebt u over het geschil kunnen lezen dat Herman Helmich, de hofmeier van de Hof Borne, had met Jan Bussemaker bij het erf Stroonboer in Hertme. Het onderstaande proces, over de sloot binnen het dorp, loopt een aantal jaren gelijktijdig met dat over het geschil bij het erf Stroonboer. Nu liggen weer dezelfde personen met elkaar in de clinch, alleen zijn de juridische adviseurs andere personen. Hermen Bos uit Oldenzaal, heeft plaatsgemaakt voor de Bornse rechtsgeleerde G. W. Westerlo¹ en Bussemaker heeft nu F.C.W. Rühlein als pleiter. Dit geschil speelt zich binnen Borne af en wel op een gebiedje gelegen tussen de huidige Ennekerdijk en de Abraham ten Catestraat.

Het geschil

Het geschil begon in juli 1771 en betrof *het bezit van een zekere Hof of Gaerden gelegen binnen Borne, t' eyndens aan (aan het eind van) de gemeene beeke of waterleydinge lopende door Borne en naast den Hof van gedaagde (= Bussemaker), door een sloot afgescheyden. Dese gehele sloot hoort Helmich, want dese scheidde een weg hebbende gelopen langs deze sloot tot aan de gemene beek.* Deze weg is nu tot grond van Bussemaker geworden. Met andere woorden (valt nog eens in de stukken te lezen): dat *Herman Helmich handhaving in zijn bezit vordert van een sloot, gelegen binnen Borne, tussen het land van hemzelf en van Jan Bussemaeker, in welk bezit hij door de laatste wordt gestoord.*

Wat is er nu gebeurd?

In juli 1771 heeft de knecht van Helmich de sloot schoongemaakt en de uitkomende grond naast de sloot gedeponerd². Bussemaker heeft hier niet tegen geprotesteerd. In november daaropvolgend hebben de knechten van Bussemaker, Jan Ossenbrink en Jan Princen, deze grond weer in de sloot teruggegooid. Bussemaker heeft wel van het voorval melding gemaakt, want tussen augustus en november 1771 worden hierover diverse personen ondervraagd: Gerrit ten Kate (79 jaar), Trijntje de weduwe van Jan Steffen ten Kate (70 jaar) welke naast Bussemaker wonen, Steven Princen (67 jaar), Gerrit ten Kate (79 jaar), Roelof Robers (ongeveer 40 jaar) en Cobus Slot (ruim 40 jaar). Hun verklaringen komen erop neer dat Helmich als eigenaar van de sloot wordt genoemd en deze sloot ook altijd heeft schoongehouden. De ouders van Steffen ten Cate hebben tientallen jaren dit stuk grond in huur gehad van Helmich. De partijen zijn het zodanig met elkaar oneens dat het Bornse gerecht geen oplossing kan bieden zodat ten langen leste de hoogste rechter, de drost, wordt ingeschakeld. De schriftelijke verklaringen van alle partijen gaan naar drost Sigismund van Heyden Hompesch in Ootmarsum. F. C. W. Rühlein en G.W. Westerlo hadden ondertussen hun confraters Benjamin Nagel (in Oldenzaal) en Peter Hubert (in Ootmarsum) om advies gevraagd. Als in 1776 Herman Helmich overlijdt, neemt zijn schoonzoon G. L. Eenhuis

¹ familie van de Bornse rechter A.W. Westerlo.

² in hoeverre het geschil tussen de beide kemphanen bij het erf Stroonboer meespeelt in dit gedrag is mogelijk wel aanwezig, maar niet na te gaan.

(X Anna Walburgia Helmich) de zaak over¹ voor zijn schoonmoeder, zijn vrouw en zijn twee schoonzusters met name, Geertruid en Helene Margreta. Opnieuw worden, nu in 1777, een groot aantal mensen, over de ligging en het eigendom gehoord: Steven Princen², Jan Ossenbrink (47 jaar), Hendrik Hilberink (aan de 40 jaar), Jannes Holskate (60 jaar), zijn zoon Hendrikus (ongeveer 24 jaar), Hendrik Brummers (ruim 54 jaar), Bernardus Helmig (ongeveer 45 jaar), Jan Princen (ruim 30), Petrus Cappenberg (64 jaar) en Hendrikus Hamborg (ongeveer 40 jaar).

Waar de sloot zich bevond, die ongetwijfeld ongeveer haaks op de Bornse Beek moet hebben gelopen, kunnen we op de kadasterkaart niet vinden. Misschien dat de onderstaande tekst uit 1751 meer klaarheid kan verschaffen: *terwijl tussen Steffen ten Kate namens het huis dat present (nu) Dietemer ten Cate³ bewoont ter eener en Adam Bussemaker ter ander sieden, verschil is ontstaan over den grond tussen beyde gemeld haere huisen en 't regt van 't glind (het recht om een afscheiding te maken) dat endelinks (gelijklopend met) ten Katen brouwhuis staat als mede een weg van 't huis van ten Cate tot aan den gemeenen Graven langs Bussemakers hof, so is't eyndelijk door tussenwerking van vreedlievende mannes dusverre gebragt en in vrede gevonden, namelijk dat den grond tussen de huisen van voornoemde ten Kate en Bussemaker tot een gemeen gebruik om over te gaan of met een wagen te vaaren of hoe eenieder nodig heeft 't zij met expresse beding dat den een den ander niets in de wege moge hebben oft setten, op dat elk bequamenlyk met een wage of karre voor de boveneind van 't huis kan varen. Het genoemde gemeen gebruik zij versproken soo lange te continueren tot dat Dietmer ten Kate het huys, hij present bewoond, met de Dood ofte woonplaats koomt te verlaaten. Ten tweeden nae dat ontruymen van (door) Dietemer sal dien grond sijn en blijven gescheyden met vier paalen, drie tussen beyde huysen te weeten op jeder ende een en een in het midden en dan een met een schuyne streek na ten Kates brouwhuys en dan regt op ten Kates glind (afscheiding). En dewijl ten Kate hier eenige grond nodig hadde soo is door Bussemaker toegestaan, gelijk sulks gedaan is, waartegens ten Kate afstand doet van de geseyde weg nae den graven langs Bussemakers hof. Maar ten Kate word toegestaan om het geseyde glind endelijk (op het eind) an't Brouwhuys staande, door het poortjen en over de grond van Bussemaker te repaseeren (passeren) sonder het minste regt aan die grond te hebben. Ten derde sal die grond aan de gemeene strate afgeglindet worden van ten Kates hookpost (hoekpaal) van het huys regelregt nae Bussemakers huys en dat in het midden twee poorten sullen gemaakt worden waartoe jeder den halvescheid (helft) sal betalen en dan jeder het ziene onderhouden. Ten vierden mag ten Kate geen iemenschoor (bijenstal) of stal op den grond hebben tussen het Brouwhuys en ten Kate sijn huys nae de kant van Bussemakers huys. Ten vijfde de goote in de gemeene straate zal op de scheying gelegd worden en van jeder half betaald en onderhouden worden. Ten sesden mag niemant tussen beyde huysen pooten, timmeren oft eenige verhinginge toebrengen. W g Jan Pol, Gerrit Hulshoff, Adam Bussemaker en A.W. Westerlo.*

Omdat dit stuk bij dit proces wordt aangetroffen is aan te nemen dat dit aanpalende stuk grond na 1751 door de hofmeier is gekocht⁴.

¹ toentertijd waren vrouwen niet gerechtigd een zaak te behandelen.

² dezelfde als hier boven; nu zegt hij 62 jaar te zijn. In die tijd wisten de meeste mensen hun leeftijd niet precies.

³ mijns inziens is dit de huidige Abraham ten Catestraat.

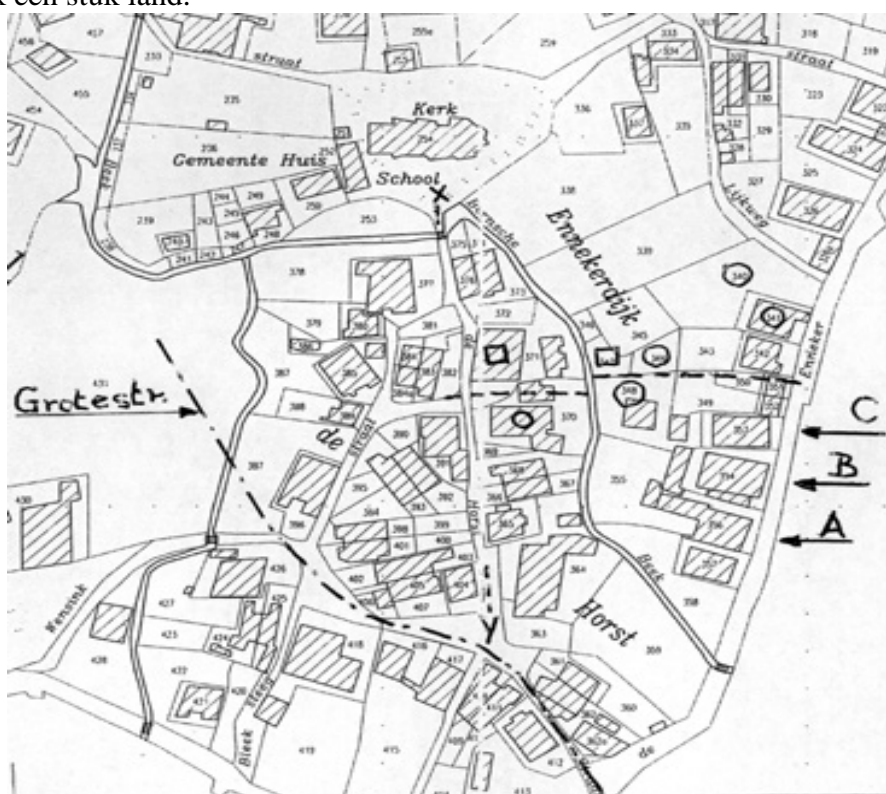
⁴ HCO Drostenaarchief 33 / 486. Een ongeveer 12 cm dik pak.

Het vonnis

Op 12 november 1771 ligt de zaak bij de hoogste rechter, de drost van Twente. G.L. Eenhuis verschijnt, namens zijn schoonmoeder Helmich met hun advocaat G.W.Westerlo. De drost doet op 9 december 1781 uitspraak, n.b. na 10 jaar procederen. De weduwe Helmich blijft eigenaresse van de sloot en mag deze blijven gebruiken. Jan Bussemaker mag niets meer ondernemen met betrekking tot de sloot. De weduwe moet alle kosten van deze procedure betalen, groot Fl. 342, 2, 8 (342 gulden, 2 stuivers, 8 penningen). Ook dus de rekeningen die Ad. Schneider, procureur en rentmeester van de Drost (tussen november 1776 en 27 juni 1780), en Westerlo resp. Fl. 124,15,- en Fl. 118, 6,- betalen. Naast dit laatste bedrag moet Helmich nog ongeveer Fl. 490 betalen aan Westerlo. Toch wel een groot bedrag voor die tijd, totaal bijna Fl. 750! Het enige wat de hofmeier heeft gewonnen is hetgeen hij vanaf het begin al beweerde.

Waar lag nu de sloot?

Meest waarschijnlijk is dat de sloot liep van de Bornse Beek naar De Horst (nu A. ten Catestraat, zie stippellijn X---Y) omdat er sprake is van een nabij gelegen brouwhuis. Minder waarschijnlijk is, dat de sloot liep van de Bornse Beek naar de Ennekerdijk, dus langs het Bussemakerhuis (zie stippellijn). Dit, omdat er in de tekst sprake is van . . . *mede een weg van 't huis van ten Cate tot aan den gemeenen Graven langs Bussemakers hof*. De sloot zou ook, meer noordelijk, langs (het kerkhof) de kerk kunnen liggen. Hier had hofmeier Helmich in 1775 ook een stuk land.

kadasterkaart 1832

A Bussemakerhuis (van 1655, verbouwd in 1796).

B Joodse school (1843) en C = synagoge (1896) waren er nog niet in de tijd van het proces!

Met *cirkel* omgeven kavels of huizen zijn van T. Bussemaker.

Met *vierkant* omgeven kavels of huizen zijn van A. ten Cate.

DE GEBROKEN SCHAAPHERDER. . . (ooit gebeurd in Borne)

door Gé Nijkamp

*Kerstmis naderde. De sneeuw stoof wild tegen de ruiten.
De stal was reeds gezet, nu hielp heel het gezin
om alles op te tuigen. Dezelfde boom kwam weer van buiten,
men hing er overjarig engelenhaar en snippers zilver in.*

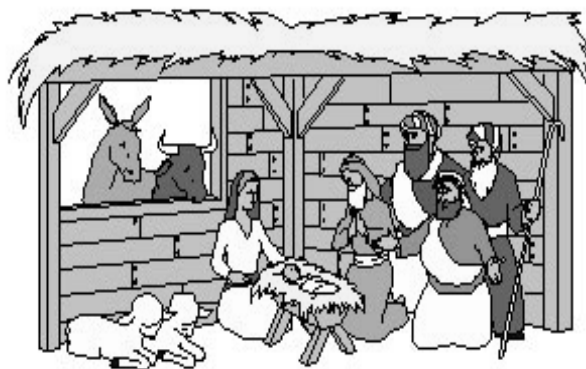
*Want de familie hoorde niet tot het meer gegoede deel;
uit afdank had men ooit wat beelden bij elkaar gekregen,
hond en schapen waren wel groter dan de gehavende kameel,
maar aan ieder zo vertrouwd én door de ouderdom gedegen.*

*Toen is er die Kerstavond onverwacht wat mis gegaan:
de enige herder viel in vele scherven op de grond,
misschien wel honderd stukken en daar is geen lijmen aan;
't was triest dat hij na trouwe dienst zo'n akelig einde vond!*

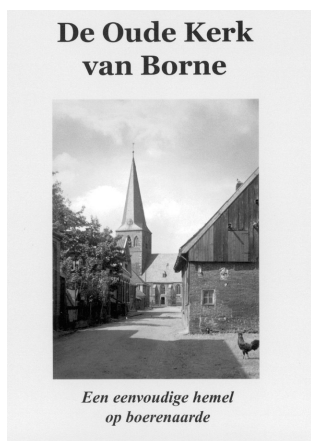
*Men zat – begrijpelijk – vol zorg met beide handen in het haar:
die lege plek . . . na Kerst moest men meteen een andere kopen
en er met niemand over praten; een kudde zonder herder is heel raar,
maar de schapen zijn al oud; ze zullen vast niet weg gaan lopen.*

*Eerste Kerstdag was het gebruikelijk na 't middagmaal op pad te gaan
om met de kinderen uit de buurt bij elk de kerststal te bekijken;
stil bleef de groep dan bij 't gebeurde in Bethlehems velden staan,
bij gewone lui 'n simpele stal en meer levensecht bij de wat rijken.*

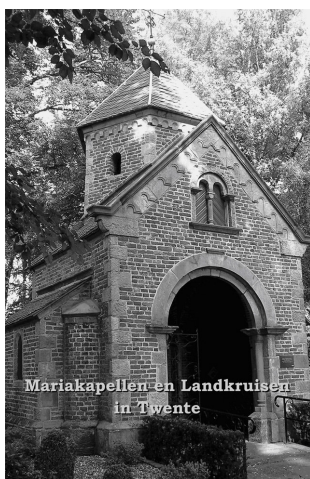
*Een jongen is toen, tot grote schrik, bij hún stal blijven staan:
“Ie-leu hebt helemoals genn herder!” Hij kón zich daarin niet vergissen.
De moeder – bezig met de afwas – hoorde dit verwijt in ontzetting aan. . .
“Iej mött better kiekn, jong; hee steet eargns achter nen boam te pish!”*

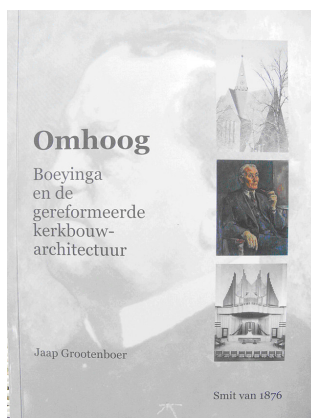
BOEKENNIEUWS DOOR JAN DECKWITZ

Van het bekende boek *De oude kerk van Borne: een eenvoudige boerenhemel op aarde*, geschreven door Jaap Grootenboer, is een vereenvoudigde herdruk verschenen. Deze herdruk is aangevuld met een aantal nieuwe feiten en enkele nieuwe ontdekkingen. De vereenvoudiging bestaat uit een verkleind formaat en het is een gelijkde versie. Het geheel ziet er weer zeer verzorgd uit. De prijs van dit boek is hierop aangepast en bedraagt € 22,50 en is te verkrijgen bij mevrouw Singelenberg en bij de VVV Borne. Een deel van de opbrengst gaat naar de stichting *Vrienden van de oude kerk*.

Onlangs is het boek *Mariakapellen en landkruisen in Twente* uitgekomen waarin een inventarisatie en een beschrijving wordt gegeven van alle landkruisen en Mariakapellen in Twente. Het zijn er in het totaal 101. Hieraan hebben verschillende auteurs meegewerkt. De informatie is zowel van religieuze als heemkundige betekenis en als beschrijving van het religieus erfgoed belangwekkend. Van alle kapellen en landkruisen in Twente is een kleurenfoto in het boek opgenomen. Het boek heeft het formaat 15.5 x 23.5 cm, telt 180 bladzijden en is voorzien van een losse landkaart, waarop de objecten overzichtelijk zijn aangegeven. De landkaart maakt het gemakkelijk om de landkruisen en kapellen te bezoeken. Het boek is verkrijgbaar te bestellen in de plaatselijke boekhandel.

De Hervormde Nieuwe Kerk aan de Deldensestraat heeft een opvallende architectuur. De architect van deze mooie kerk is B.T. Boeyinga; het blijkt dat deze meer kerken heeft gebouwd in dezelfde bijzondere stijl. Deze kerken worden in het boek *Omhoog, Boeyinga en de gereformeerde kerkbouwarchitectuur* door Jaap Grootenboer op boeiende wijze beschreven. Ook wordt aandacht besteed aan de architect zelf en zijn achtergrond. Abraham Kuypers was zijn geestelijk inspirator. Het boek is een 'must' voor het die geïnteresseerd zijn in de kerkarchitectuur en kerkgeschiedenis.

VAN DE BESTUURSTAFEL

Afscheid van Leo Leurink als bestuurslid-secretaris van onze Heemkundevereniging

Officieel op 14 februari, maar feitelijk op 1 april 2007, heeft Leo Leurink het bestuur verlaten om tijd vrij te maken voor zijn kleinkinderen en voor stamboomonderzoek.

Hiermee verliezen we een secretaris die gedurende zeven jaar het secretariaat op uitstekende wijze inhoud gaf. De agenda's en verslagen waren perfect en goed voorbereid en de leden zullen zijn verzorgde uitnodigingen niet gauw vergeten. Minstens zo belangrijk was en is dat hij orde op zaken stelde voor wat betreft bevoegdheden en verantwoordelijkheden binnen het bestuur. Enkele voorbeelden: hij maakte een eigendomslijst van de bezittingen van de vereniging, hij verwoordde de functie-omschrijvingen van de DB-bestuursleden, hij reguleerde werkgroepen en afvaardigingen voor Boorn en Boerschop, de open monumentendag, het boekbeheer, de monumentencommissie, de activiteitencommissie en de verzorging van de uitgaande post, zoals Boorn en Boerschop. Verder zette hij een boekenfonds op en regelde afspraken over vergoedingen en declaraties. Ook voor eenmalige activiteiten was Leo een actieve en inspirerende medewerker, zoals bij de organisatie van Borne-800, de Hofdag, promotiebijeenkomsten in omliggende plaatsen en uitgaven van diverse boeken.

Gelukkig blijft Leo lid van de activiteitencommissie. In oktober heeft het bestuur officieel afscheid van hem genomen. Namens alle leden danken wij hem op deze plaats voor zijn voortreffelijk werk en wensen hem toe dat hij van zijn hobby's veel plezier mag beleven.

Schenken

Wij ontvingen :

van J. ter Beke uit Zenderen: een melkbus met teems, pastoorsmelkbusje, worstmachientje, klompenmakers trekmes, zeis, de Boorn en Boerschoppen van 1995 t/m 2006;

van H. Egberink uit Azelo: een vuurkorf, een grote smidsblaasbalg, een zaaimolentje voor graszaad, een molentje voor surrogaatkoffie;

van J. Lubbers uit Zenderen: een krabber voor het ontharen van slachtvarkens;

van de familie Th. Ikink uit Borne: een elpee 'Mien mooie Twenteland'.

Nieuwe leden:

De stand tijdens de Melbuulndagen heeft een aantal nieuwe leden opgeleverd, t.w.: Mevrouw G. Godeke, de heer en mevrouw Bosch, mevrouw W. Schulten en mevrouw E. Olde Olthof.

Wij hopen dat ze zich binnen onze vereniging thuis zullen voelen en met veel plezier naar de bijeenkomsten zullen komen.

Data om alvast te noteren:

Dinsdag 23 oktober 2007, woensdag 28 november 2007, donderdag 10 januari 2008, dinsdag 12 februari 2008, woensdag 25 maart 2008 en donderdag 24 april 2008.

Op deze avonden verzorgt de Heemkundevereniging Bussemakerhuis weer boeiende programma's in de Stefanshof te Borne. De invulling is nog niet helemaal rond, maar we verzekeren u dat de activiteitencommissie zal zorgen voor buitengewoon boeiende avonden.

De taken van secretaris L. Leurink zijn overgenomen door mevrouw A. Mulders-Gordijn. Instemming met de benoeming zal tijdens de jaarvergadering van de vereniging op 2 februari 2008 worden gevraagd.

NOG LEVERBARE UITGAVEN

via *Heemkundevereniging Bussemakerhuis*

Titel:	Prijs	
	Niet-leden	Leden
Rond Horst en Hof te Borne (1981)	€ 2,50	€ 2,00
Borne, historie en volksverhalen (1987)	€ 5,00	€ 4,00
Landweren, Borgen & Postwegen (1990)	€ 7,50	€ 6,00
Borne Archeologisch (1995)	€ 5,00	€ 4,00
J.B. Schoemaker, een Twentse Heelmeester in de 19 ^e -eeuw (1999)	€ 7,50	€ 6,00
Veertig jaar later, jubileumuitgave (2002)	€ 7,50	€ 6,00
Periodiek Boorn en Boerschop (<i>diverse jaargangen</i>)	€ 3,00	€ 2,50
Kadastrale Atlas 1832, Borne / Weerselo (2005)	€ 40,00	€ 35,00
De Hof te Borne (2 ^e druk 2006)	€ 15,00	€ 15,00

Prijzen zijn exclusief eventuele verzendkosten. Genoemde uitgaven zijn verkrijgbaar bij:

- Mw. R. Blödtner, C. Hilbrinkstraat 56, Borne tel. 074-266 89 08;
- Enkele uitgaven zijn verkrijgbaar bij de plaatselijke boekhandel.

**Voor uw taxatie
van
onroerend goed**

in verband met boedelscheiding,
suksessie - verkoop.

Tevens onteigeningsdeskundige en
boerderijen bemiddeling.

J.F.M. Hassels Mönning
makelaar en beëdigd taxateur
Lid Agrarische Sectie

Watertorenstr. 14 - Borne - Tel. 074-661581

**Honderd jaar
ervaring in drukwerk**

HASSINK DRUKKERS HAAKSBERGEN

Handelsstraat 1 - 7482 GW Haaksbergen
Postbus 177 - 7480 AD Haaksbergen
Telefoon (053) 572 17 77 - Telefax (053) 572 62 75
E-mail hdh@hassink.nl